

Projekt „Zasľúbená Zem” – Tvorivá divadelná reflexia fenoménu migrácie v európskom kontexte

Milan Zvada

Abstrakt

Štúdia sa zameriava na dramaturgickú a publicistickú reflexiu fenoménu migrácie na pozadí medzinárodného umeleckého projektu Terre Promesse – METROPOLIS podporeného v rámci programu Európskej únie Kreatívna Európa a Fondom na podporu umenia (2017-2018). Projekt bol koncipovaný v spolupráci s partnermi (umelecké vysoké školy a divadlá) z Talianska, Česka, Rumunska, Nemecka a Španielska. Nosnou témou projektu je migrácia a jej vplyv na urbanistický, spoločenský a politický vývoj v Európe.

V rámci štúdie poukážeme na širšie interkultúrne a vzdelávacie súvislosti a dopady tohto typu projektov na účastníkov a divákov. Predstavíme koncepcie a obsah troch pôvodných inscenácií, ktoré vznikli v rámci projektu ako aj rôznorodé prístupy medzinárodných tvorivých tímov k dramatickému textu a divadlu. Príspevok ponúka implicitné zamyslenie nad fenoménom migrácie z antropologického, historického a ľudskoprávneho hľadiska.

Kľúčové slová

Migrácia, hranice, internet, divadlo, umenie, Pevnosť Európa, politika, fake news, vzdelávanie, ľudské práva.

„V roku 2015 bol presiahnutý počet nútene presídlených ľudí zaznamenaný počas prvej a druhej svetovej vojny. Dnes tu máme vyše 65 miliónov ľudí, ktorí opustili svoje krajiny pôvodu v stave výnimočného ohrozenia. Táto kríza odhalila alarmujúcu situáciu: zatiaľčo miera ohrozenia toho „druhého“ (či už je to utečenec, žiadateľ o azyl, ekonomický migrant) narástla, narástol tiež pocit strachu na strane občanov štátov. To zapríčinilo nárast anti-imigrantských reakcií v značnej časti Európy a Ameriky.“¹

Agustina Varela-Manograsso

¹ VARELA-MANOGRASSO, A.: *Bloodless Death: Thinking the Refugee Crisis With Hannah Arendt*. [online]. The Hannah Arendt Center. Dostupné na internete: <https://medium.com/quote-of-the-week/bloodless-death-thinking-the-refugee-crisis-with-hannah-arendt-c89aca3efd87> [cit. 2018-09-30]

Úvod – Zrodenie pohybu

Migrácia ako fenomén sprevádza ľudstvo od počiatku. Ľudia sa presúvajú a sťahujú takpovediac odjakživa, a majú na to rôzne dôvody. Okrem legálnej migrácie, najčastejšie spájanej s ekonomickými dôvodmi, zaručovanej Schengenskou či inou dohodou, nelegálna migrácia je veľkým celosvetovým problémom. Pri jeho riešení vzniká napätie nielen v geopolitickom rozhraní jednotlivých štátov, území a kontinentov, ale aj medzi ľuďmi, etnikami a komunitami.

V posledných rokoch je tento fenomén často medializovaný v rôznych podobách. Pri migrácii sa nám väčšinou vynorí slovo „kríza“ – obávaná, zneužívaná, zjednodušaná či ohrozujúca niekoho pohodlie. Vo svete mnohých kultúr, autonómnych i podriadených území, zrazu hovoríme o otázke cudzincstva a inakosti, rôznych fobiách, humanitárnej katastrofe či kríze humanity. Deti na úteku sú násilím oddeľované od svojich rodičov pri uzatvorení hraníc alebo udusené neďaleko v dodávke. Sloboda pohybu nie je garantovaná všetkým ľuďom na svete. Čoraz viac sa ukazuje rozkol medzi priznávaním ľudských a občianskych práv jednotlivcom či celým rodinám. Právo na dôstojný život je ohrozované každodenným presunom tisícok ľudí – ľudí bez dokladov, v táboroch, zadržaných na hraniciach, deportovaných.

Ako vyplýva z uvedeného, zhrnúť fenomén migrácie a všetky jeho aspekty do jedného celku nie je možné; každá perspektíva je do istej miery etnocentrická. Fluidita resp. nestálosť je pre samotný pojem migrácie charakteristická v zmysle fyzickom i referenčnom – odkazuje nielen na ambivalentnosť hraníc či sociálneho statusu (utečenec, azylant, migrant, občan...), ale aj na premenlivosť názorov a prístupov k tomuto zložitému fenoménu, ktorý prechádza skúškou času ako aj vnútornej zrelosti zainteresovaných.

Politická vôľa hľadať riešenia načrtnutých problémov nie je jednotná ani rovnako intenzívna. Okrem angažovania občianskej spoločnosti, humanitárnych organizácií, mimovládneho sektora a jednotlivcov v tejto téme nie sú na slovenskej vládnej úrovni prijímané žiadne strategické opatrenia (migračné a integračné politiky), ktoré by dopady masového presunu ľudí zmiernovali v duchu solidarity s okolitým svetom.

Aspoň čiastočné zmiernenie dopadov migračnej krízy sa na európskej úrovni snažia riešiť dostupné nástroje kultúrnej politiky v podobe grantových výziev. Aj tento projekt je dôkazom, aké dôležité je fenomén migrácie reflektovať naprieč celým spektrom ľudských aktivít, vrátane umeleckých. Práve migrácia tvorí v predloženom príspevku hlavnú inšpiráciu pri koncipovaní dramaturgie medzinárodného projektu ako aj jednotlivých divadelných inscenácií, ktoré vďaka nemu vznikli.

Projekt *Terre Promesse* – METROPOLIS (2017-18) – Kreatívna Európa

Medzinárodný umelecký projekt s názvom *Terre Promesse* – METROPOLIS („Zasľúbené zeme“) iniciovala Štátna divadelná škola Paola Grassi v Miláne v roku 2016 spolu s prizvanými partnermi. Predtým než sa dostaneme k popisu prípravnej a realizačnej stránky projektu je potrebné uviesť, že začiatky „Metropolisu“ úzko súvisia s predchádzajúcim pilotným projektom pod názvom „Bussole Rotte“ („Pokazený kompas“), ktorý v mesiacoch apríl až júl 2016 škola pripravila a realizovala spolu s partnermi z ďalších európskych krajín.²

² Autor príspevku - dramaturg a kultúrny manažér bol na základe predošlých kontaktov pozvaný na premiéru inscenačných výstupov projektu *Bussole Rotte* (júl 2016), ktorý bol realizovaný Školou Paola

Projekt METROPOLIS – podaný k októbrovému termínu v rámci programu Európskej únie Kreatívna Európa, bol schválený na jar 2017, a kofinancovaný slovenským Fondom na podporu umenia v roku 2018. Realizácia začala na prelome mája 2017 v Miláne v priestoroch tamojšej školy. Približne 50 ľudí sa na päť dní stretlo, aby spolu diskutovalo, vypočulo si prednášky a vytvorilo 15 námetov na krátke inscenácie, tzv. mikrodrámy³. Táto pedagogická metóda sa lídrovi projektu – Škole Paola Grassi osvedčila už v projekte *Bussole Rotte* z roku 2016. Vďaka nemu realizátori nadobudli spôsob ako pracovať s tímom tvorcov z viacerých krajín pri príprave krátkych dramatických útvarov. Účastníci – prevažne študenti – získavajú vedomosti, nové kontakty a formujú vlastné inscenačné prístupy.

Hlavným momentom projektu bol práve proces písania a inscenovania pôvodných hier a textov od mladých autorov na tému fenoménu migrácie, ktorý však nastúpil až v druhej fáze. Dôležitú úlohu v úvodnej fáze zohrávali pridružení partneri projektu – Dynamoscopia a EMERGENCY – miestne organizácie, ktoré sa venujú azylovej politike, humanitárnej pomoci, integrácii a komunitnej práci. V jednotlivých prednáškach antropológov, sociálnych pracovníkov a ďalších ľudí z praxe dostali účastníci slušný „food for thought“, ktorý bol v niektorých prípadoch námetom pre vznik inscenačného textu či divadelného obrazu.

Iným dôležitým podnetom k uchopeniu témy migrácie divadelnými prostriedkami bola pre účastníkov návšteva kolektívnej výstavy *La Terra Inquieta* („Nepokojná zem“, kurátor Massimiliano Gioni) v Miláne. Práve na nej sa účastníci dostali ku kampani a dokumentu *Death by Policy – Time for Change!* („Obete politik – čas na zmenu!“) – zoznamu 33 305 zdokumentovaných úmrtí utečencov a migrantov v dôsledku reštriktívnych politik Pevnosti Európa⁴. Zoznam od roku 1993 aktualizuje nezisková organizácia UNITED for Intercultural Action a je mementom pokračujúcej ťažkej situácie ľudí na úteku⁵.

Tento kolektívny tvorivo-vzdelávací formát, ktorý projekt vďaka talianskym partnerom ponúkol ako svoju hlavnú devízu, spočíval v prepájaní dramaturgie, réžie a scénografie so štúdiom reálií, a zároveň poskytoval bezprostredný kontakt s príbehmi a témami ľudí, ktorí sa na ňom zúčastňovali, vrátane ľudí z utečeneckého tábora. Práve ich aktívna účasť na tvorbe a prezentáciách mikrodrám (herci, scénografi, hudobníci) bola v tomto type projektu žiadaná

Grassi s partnermi z Milána (Akadémia výtvarných umení v Brera), Mníchova (Akadémia Augusta Everdinga), Belehradu (Katedra herectva Fakulty dramatických umení) a Londýna (Theatre503). Po premiére v rámci návštevy prebehlo pracovné stretnutie nových projektových partnerov, ktorí spoločne skoncipovali zámer a obsah projektu METROPOLIS pod vedením umeleckého šéfa projektu Giampiero Solari (Civica Scuola di Teatro Paolo Grassi) a projektového manažéra Paolo Giorgio. Boli medzi nimi partneri: Záhrada – Centrum nezávislej kultúry (Banská Bystrica, SK), Divadlo Continuo (Malovice, CZ), Vysoká filmová a divadelná škola Il Caragiale – UNATC (Bukurešť, RO).

³ Mikrodráma je krátky dramatický útvar (10-20 minút), ktorého východiskom je väčšinou (dramatický) text, príp. scenár. Ten by mal mať podobu „kondenzovanej“ alebo „abstrahovanej“ verzie reality so svojimi situáciami, príbehmi či obrazmi. Kompletný zoznam mikrodrám môžete nájsť WEB 1 Dostupné na internete: <http://www.fondazionemilano.eu/metropolis/>

⁴ Zoradené úmrtia v zozname boli zapríčinené následkom uplatňovania politik „Pevnosti Európa“ ako napr. uzavretie hraníc, azylové zákony, ubytovanie, väznenie, deportácie, zamedzenie pohybu, sankčné opatrenia.

⁵ UNITED for Intercultural Action – Európska sieť proti nacionalizmu, rasizmu, fašizmu a na podporu migrantov a utečencov. Viac informácií o kampani WEB 2 Facebook – UNITED Against Refugee Deaths, UnitedAgainstRefugeeDeaths.eu, listofdeaths@unitedagainstracism.org

a vítaná, avšak nemožno to v takejto škále vnímať ako udržateľný spôsob sociálnej inklúzie či zvyšovania zamestnanosti. Dramaturgia mikrodrám sa týkala rôznych aspektov migrácie, nešlo len o prvoplánové vyrozprávanie osobných príbehov zozbieraných metódou oral history. Každý tvorivý tím v zložení dramaturg/dramatik-režisér a scénograf prišiel s originálnou perspektívou a podtémou.

Po produkcii mikrodrám v októbri 2017 v priestoroch školy v Miláne sa účastníci vrátili späť do svojich krajín a miest, aby mohli samostatne pracovať na lokálnych umeleckých aktivitách. Jednou z nich bola aj príprava a realizácia časti programu medzinárodného divadelného a filmového – ľudskoprávneho festivalu EMBARGO, ktorého štvrtý ročník v decembri 2017 organizovalo kultúrne centrum Záhrada v spolupráci s Centrom komunitného organizovania a občianskou platformou Nie v našom meste.⁶ Dramaturgia festivalu bola tentokrát zameraná na tému migrácie a integrácie.⁷

Poslednou fázou projektu Terre Promesse boli rezidencie a premiéry vybraných mikrodrám v partnerských krajinách. Kým v prvých fázach projektu sa do aktivít zapájali predovšetkým absolventi a študenti dramaturgie a réžie z Fakulty dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici, v skúšobnej tvorivej fáze, samozrejme, pribudli herci. Tri mikrodrámy mali premiéru 18. apríla 2018 v kultúrnom centre Záhrada a ďalších päť repríz v českých Maloviciach, Bardejove a trikrát v Banskej Bystrici.

Dramaturgia Metropolis

Pri dramaturgickom spracovaní takej komplexnej témy akou je migrácia čakali na tvorcov mnohé nástrahy: povrchnosť, zjednodušovanie, predpojatosť, jednostrannosť, nezvládnutý kultúrny preklad či mnohé iné. Spájanie divadelných realít, migračných politík a spoločenského povedomia účastníkov rôznych krajín však podnietil vznik zaujímavých umeleckých foriem a inscenačných spracovaní témy. Ich cieľom bolo otvoriť otázky a viesť dialóg o téme migrácie a nevyhnutnosti konfrontovať rôzne perspektívy novými nástrojmi, ktoré prislúchajú geopolitickej a spoločenskej situácii jednotlivých krajín.

Dramaturgická štruktúra projektu vychádzala z dvoch línií: na jednej strane to boli skúsenosti, ktoré umelci z rôznych krajín medzi sebou zdieľali počas rezidencií, a ktoré vyústili do vzniku nových dramatických foriem; na druhej strane to boli vzťahy medzi migrantami, utečencami a profesionálmi z rôznych oblastí. Kým dramaturgia talianskej časti projektu reflektovala najmä vzťah medzi divadlom a sociologickým výskumom v spolupráci s humanitárnymi centrami, dramaturgický prístup v slovenských reáliách reflektoval viac tunajšie sekundárne aspekty fenoménu migrácie. Ide napríklad o témy ako zobrazovanie cudzincov v médiách, politická rétorika v kontexte verejnej diskusie o iných kultúrach a náboženstvách, propaganda, dehumanizácia jazyka na sociálnych sieťach, „tradičné“ hodnoty

⁶ Festival sa koná od roku 2014 okolo príležitosti Medzinárodného dňa ľudských práv (10. december). Viac informácií WEB 3 Dostupné na internete: www.embargofestival.sk

⁷ Synergickým vzdelávacím a umeleckým efektom bola aj návšteva štyroch desaťročných skupín mladých ľudí zo Srbska, Poľska, Sardínie a Nemecka, ktorí mali v tom čase v Banskej Bystrici úvodné stretnutie a workshopy v rámci medzinárodného projektu *Re-connecting Europe: RECON - Challenges and opportunities for better integration (Európa pre občanov)*. Táto aktivita projektu tematicky korešpondovala s festivalom, ktorého program účastníci navštívili.

či otázka miery solidarity a zodpovednosti za podobu Európy, v ktorej žijeme, a v ktorej chceme žiť.

Ako už bolo načrtnuté vyššie, počas trvania projektu účastníci absolvovali prednášky, rozhovory a stretnutia s odborníkmi, ktoré obohatili ich dramaturgický výskum o informácie z rôznych oblastí (verejné politiky, migračné zákony, antropologické aspekty, príklady integrácie a pod.). Skúmali životný štýl európskych mestských komunít zo socio-ekonomického a urbanistického hľadiska, ako aj z hľadiska integračných procesov a redefinície ľudských a občianskych identít. Zaujímavá bola návšteva tzv. „multikultúrnej“ ulice – Via Padova v Miláne (alebo aj Hermannstraße a Sonnenallee v Berlíne, Badstraße vo Weddingu a i.) – kde rezonoval najmä antropologický pojem „kohabitácia“, čo vo svojej podstate znamená „schopnosť ľudí žiť spolu vedľa seba“.⁸

Príklady takýchto ulíc, miest či území, kde spoločne nežijú ľudia rôznych etníc a národností (a iných ne/viditeľných rozdielov), sú po celom svete viaceré. Paradoxne – časť politického spektra (i verejnosti) sa k multikulturalizmu svojou rétorikou stavia ako k niečomu, čo sem prichádza „násilím“ zo Západu (alebo presnejšie – Bruselu), a najnovšie aj z Afriky a Blízkeho východu. Je to pre nich čarovné slovičko, ktoré okamžite mení kurz debaty o solidarite, rovnosti príležitostí, občianstve či ľudských právach.

Podľa niektorých z nich, iné kultúry paušálne ohrozujú našu bezpečnosť, identitu a národné záujmy. Keď hovoria o migračnej kríze, odkaz svojho prejavu zredukujú na kvóty, islam a terorizmus, medzi ktorými nie je potrebné rozlišovať. Za všetkými stojí strach. Raz z inakosti, inokedy o bezpečnosť – strach o seba. Multikulturalizmus však nezačína po prekročení niečích hraníc – ten už dávno žijeme v panelákoch, keď nepoznáme svojich susedov a rešpektujeme ich dvere. Nevieme, čo si myslia, a najlepšie je, keď sa o nás nezaujímajú. Nevieme, či niečo nepotrebuje, a oni sa boja opýtať. Alebo naopak – pýtajú (sa) priveľa a my im nevieme povedať „nie“. Alebo sa len slušne pozdravia. Alebo zásadne neotvárajú dvere vtedy, keď je niekto na chodbe. Veď hlavné je – nestretnúť sa!

V rámci projektu boli pripravené a realizované aj ďalšie podujatia, ktorých dramaturgia korešpondovala s témou migrácie. Okrem tvorby a uvedenia mikrodrám, a festivalu EMBARGO, to boli diskusia pre verejnosť „*Domov pre susedov*“ – oxymoron? a tematická výstava o *Slobode pohybu*, ktorú kurátorsky pripravil študent Fakulty výtvarných umení Adam Engler⁹. S hosťami a hostkami diskusie – právničkou Evou Kovačechovou, režisérkou Petrou Kovalčíkovou, filozofom Jakubom Švecom a dramaturgom slovenskej časti projektu Milanom

⁸ Okrem predmestí, aj tieto štvrti výrazne vplyvajú na urbanistický, architektonický a spoločenský charakter miest a *metropolí* – ktorého skúmanie bolo tiež jedným z hlavných cieľov projektu v talianskom kontexte.

⁹ Ďalším významným presahom projektu do vzdelávania bola performancia – intervencia do verejného priestoru – ako súčasť bakalárskej práce Adama Englera s názvom *Sloboda pohybu*. Ako východiskové médium a objekt si autor zvolil *Zoznam úmrtí* od organizácie UNITED. Práca začala prekladom 44-stranového zoznamu z anglického do slovenského jazyka každý deň počas 90 dní (trvanie Schengenských víz). 30. apríla 2018 sa konala intervencia v hornej časti Námestia SNP v Banskej Bystrici. Performer natiahol medzi dvoma budovami špagát, na ktorý zavesil jednotlivé strany formátu A3 s prekladom. Okoloidúcim ľuďom bol takto symbolicky zamedzený pohyb. V prípade, že sa o tému zaujímali viac, prebiehali rozhovory. Tie začínali vetou popisujúcou túto inštaláciu: „To je zoznam ľudí, ktorým bol zamedzený voľný pohyb, v dôsledku čoho zomreli.“

Zvatom, sa moderátor Rado Sloboda zhováral o hraniciach ľudských a občianskych práv. Diskusia sa snažila poukázať na neustále sa reprodukujúce rozdeľovanie na „nás“ a „tých druhých“ v kontexte utečeneckých kríz. Hovorilo sa o tom, kedy a komu prináležia ľudské, a kedy občianske práva, alebo ako môžeme filozoficky a právne uchopiť postavenie utečencov, ktorých situáciu nevieme často adekvátne riešiť. Ak však stojíme za tým, že ľudské práva sú univerzálne a nescudziteľné, prečo medzi občianstvom, národnosťou a ľudskými právami stále existuje v súvislosti s migračnou politikou silné prepojenie, a dokonca protirečivé?¹⁰

Obrázok 1 *Happening Sloboda pohybu*. Adam Engler. Snímka Andrea Laková.

Téma festivalu Embargo

Ďalším významným podujatím a aktivitou slovenskej časti projektu bola organizácia štvrtého ročníka ľudskoprávneho festivalu EMBARGO, ktorý rôzne aspekty migrácie reflektoval vo svojom programe od 7. do 14. decembra 2017 v Banskej Bystrici. Festival EMBARGO/METROPOLIS ponúkol diskusnú a umeleckú platformu pre zdieľanie konkrétnych tém. Jednou z nich bola aj realita stereotypov a predsudkov voči iným ľuďom, cudzincom – miestnym i vzdialeným. Tá sa prejavila najmä v hysterickej reakcii strednej Európy, ktorú zachvátila tzv. „migračná panika“ (Bauman).

Keďže médiá a internet zohrávali pri informovaní o fenoméne migrácie veľkú úlohu, mnohí ľudia sa ocitli pod vplyvom politického marketingu z rôznych strán – fake news, hoaxy, propaganda. Práve tieto presúvali pozornosť verejnosti od témy humanitárnej katastrofy

¹⁰ Pozri bližšie: AGAMBEN, G.: *Homo Sacer (Lidská práva a biopolitika)*. Oikoymenth : Praha, 2011.

a nedostatku politickej vôle a opatrení umožňujúcich prijímať dočasné či dlhodobé riešenia migračnej krízy. Prevládal alibizmus, argumenty o štátnej suverenite, kultúrnych rozdieloch a vôli ľudu. Okrem nezištnej pomoci a sociálnej empatie sa prejavilo aj hlboké podvedomie západnej spoločnosti s jej strachom o blahobyt a životný štandard. Zlyhala historická pamäť, ľudia na úteku nás v novom miléniu nemajú prečo zaujímať; treba pomáhať krajinám, z ktorých utekajú.

Inú vzácnu skúsenosť s utečeneckou témou prišiel sprostredkovať fotograf, filantrop a dokumentarista Andrej Bán, ktorý v diskusii s antropologičkou Alexandrou Bitušikovou porozprával a na fotkách ilustroval príbehy a zážitky z konfliktných zón či stretnutí s utečencami. Cieľom inej, panelovej diskusie, ktorá mala názov *Akceptácia a sociálna inklúzia menšín a migrantov na Slovensku*, bolo priniesť do verejnej debaty nielen fakty o počte azylantov, cudzincov a etnických skupín na našom území, ale i priamu skúsenosť z terénu, oblasti inkluzívnych politík a systému vzdelávania¹¹. Tiež sa konal happening ku *Medzinárodnému dňu ľudských práv* a bol premietnutý dokumentárny film o Irene Brežnej *Profesionálna cudzinka* v réžii Anny Gruskovej.

Kým štvrtý ročník festivalu sprevádzal leitmotív: „Migrácia je prirodzená, hranice nie,“ piaty ročník sa sústreďí viac na politologické a sociologické aspekty demokracie v európskych štátoch, ktoré dramaturgicky rámčuje Popperov *Paradox tolerancie*.¹² Téma „slobodného priestoru“ a hľadania implicitných a explicitných hraníc slobody slova je témou, ktorá určuje nielen kultúrnu politiku nového milénia, ale aj celú politickú kultúru. Každá schopnosť tolerancie predpokladá svoje vlastné hranice. Čo však s nimi v prípade, že ich ohrozuje zločin, korupcia či iné záujmy? Žijeme v post-demokracii alebo len v nejakej inej forme demokracie? Na tieto, ako aj ďalšie otázky odpovedá svojim programom festival EMBARGO / FREIRAUM, ktorý je organizovaný v spolupráci s Goetheho inštitútom v Bratislave.

Mikrodrámy

Ako už bolo spomenuté, hlavným momentom projektu bol proces písania a inscenovania pôvodných hier a textov od mladých autorov na tému fenoménu migrácie. Vzniklo tak 15 krátkych textov a scenárov, ktoré mali premiéru koncom októbra 2017 v priestoroch Školy Paolo Grassi v talianskom Miláne.

Vzhľadom na takýto počet výsledných inscenačných tvarov bolo na začiatku premiérového večera potrebné rozdeliť divákov do dvoch skupín – pri vstupe na vrátnici sme tak ako bulletin dostali pas s červenou alebo modrou pečiatkou. Dovedna tri hodiny divadla, rozdelených jednou prestávkou, ponúkli kaleidoskop obrazov a pohľadov na tému migrácie na chodbách, v triedach či divadelných štúdiách po celej škole. Diváci doslova „migrovali“ po jednotlivých miestach – dejiskách predstavení. Žiadne z nich sa nepodobalo na to ďalšie. Azda len herectvom – keďže

¹¹ Do diskusie v angličtine, ktorú moderoval Laco Oravec, prijali pozvanie: Katarína Šomodiová (religionistka, arabistka), Jozef Miškolci (analytik, odborník na inkluzívne vzdelávanie, Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť), Michaela Pobudová (komunitné centrum Maarena) a Miroslav Panák (Pokoľ a dobro – pomoc utečencom v Nitre).

¹² „Paradox tolerancie: Bezhraničná tolerancia nevyhnutne vedie k vymiznutiu tolerancie ako takej. Ak zahrnieme bezhraničnou toleranciou aj netolerantných, ak nie sme pripravení brániť tolerantnú spoločnosť voči netolerantnej, spolu s tolerantnou spoločnosťou pridáme aj o toleranciu.“ Karl Popper (1945) Pozri bližšie: WEB 3 Dostupné na internete: www.embargofestival.sk [cit. 2018-10-01]

k naskúšaniam mikrodrám boli prizvaní profesionálni, talianski hovoriaci herci a herečky. Tí boli pri tvorbe k dispozícii študentom réžie a dramaturgie z medzinárodných tímov.¹³

V rámci ďalšej aktivity projektu si dramaturgia slovenského tímu vybrala tri texty, ktoré sa rozhodla preniesť do slovenského kontextu, kde sa premiéry uskutočnili na jar 2018. Zvolené texty a inscenačné postupy k tvorbe a tematickému uchopeniu odrážali skúsenosť slovenských tvorcov. Režisérka Petra Kovalčíková premýšľala koncepcne a všetky tri mikrodrámy sa rozhodla inscenovať za sebou, využívajúc interiérový potenciál kultúrneho centra Záhrada. Dve inscenácie sa odohrali v hlavnej sále oddelenej závesom a k poslednej sa diváci dostali presunom cez „rampu“ (zadný vchod) vonka do tzv. Artforum Stage. Ktoré mikrodrámy to boli a prečo?

Melodia Confusa

Prvá z mikrodrám s názvom *Melodia Confusa* je od študentky – rumunskej autorky Bianci Trifan. Už písomná forma tejto mikrodrámy napovedala o štruktúre budúceho inscenovania. Boli to navzájom slovne napasované výpovede, paralelné monológy troch postáv – dvoch žien a jedného muža. Spoločným východiskom ich krátkeho desaťminútového rozprávania bola tá istá udalosť, ktorá sa odohrala uprostred noci na jednom sídlisku.¹⁴

Každý ju však zaznamenal, resp. prežil inak. Postupnou rekonštrukciou udalosti z jednotlivých uhlov pohľadu sa počas „vypočúvania“ dostávame k odpovedi na otázku: Kto je vinný a čo sa vlastne stalo? – On nehovoril ich jazykom, nepoznal prostredie, ale chcel jej pomôcť; ona sa zľakla a myslela si, že jej chce ublížiť. On začal utekať, ale vrátil sa na to isté miesto. Tam už bola polícia. Zobrali ho. Navyše – všetko to z okna sledovala suseda. Keď sa niekto ocitne v nesprávny čas na nesprávnom mieste, väčšinou to má zrátané.

Ak aj platí, že pravda je len jedna, neznamená to, že ju prestaneme hľadať bez nároku na poznanie. Lebo ako píše autorka v predslove k inscenácii: „Tak ako človek neprestal hľadať liek proti vypadávaniu vlasov, neprestal ani s túžbou po poznaní. Filozofia relativizmu a dekonštruktivismu jasne naznačuje, že nie je možné opísať realitu bez vzťahu k jej zažívaniu, bez osobnej skúsenosti. Zakaždým, keď sa snažíme pochopiť udalosť, rekonštruujeme ju alebo zostávame stáť niekde uprostred – zachytávajúc zvuk, ktorý vychádza z rôznych, do seba narážajúcich uhlov pohľadu.“¹⁵

Protagonisti troch krátkych monológov, ktorí spolu vytvárajú prepletenú melódiu slov, otvárajú naliehavé témy: Ako rozpoznať rozdiel medzi opisom reality, jej interpretáciou a následným hodnotením? Je možné dopátrať sa k faktom, ak sme zaslepení predsudkami a nevraživosťou? Ktorá verzia príbehu je dôveryhodnejšia, a pre ktorú sa rozhodujeme?

Mikrodráma pripomína krátku večernú reportáž v televízii, po ktorej človek môže vypnúť a ísť spať. Avšak v spojitosti s migračnou krízou je táto inscenačná výpoveď mementom, aby sme nezabúdali na kritické myslenie. V dnešnej dobe je totiž nevyhnutné pripomínať si nielen arbitrárnu povahu mediálnych obrazov a textov, ale aj účelovosť jazyka, ktorý niektorí ľudia používajú tak, že ním nepriamo dehumanizujú predmet záujmu (subjekt) a hovoria o ňom ako

¹³ Na škole je bežná prax najímať profesionálnych hercov na tvorbu absolventských inscenácií študentov réžie.

¹⁴ V inscenácii účinkovali: Katarína Gurová, Andrej Polakovič, Adriana Gandžalová/Andrea Juhášová.

¹⁵ Bianca Trifan, bulletin k inscenácii

o nebezpečnom objekte.¹⁶ Ak takéto vyjadrovanie dopustíme vo verejnom priestore, prichádza skúška demokracie. Medzi náklonnosťou a nenávisťou je ešte rozsiahla šedá zóna zložená z tých, ktorí sa nezaujímajú, sú ľahostajní. Práve tí často rozhodujú o všetkom.

Scénograficky nenáročná, no zároveň site-specific (hrala sa aj v podkroví Bardejovskej Bašty či v prostredí kaviarne a plánuje sa spolu s treťou mikrodrámou hrať priamo v školských triedach) – *Melodia Confusa* nás vystríha pred sídliskovými klebetami o druhých. Čo je však jednoduchšie a správnejšie? Zapadnúť, uzavrieť sa medzi štyrmi stenami a trpieť domáce násilie alebo utekať z krajiny zmietanej vojnou?

Obrázok 2 *Melodia Confusa*. Zľava: Katarína Gurová, Adriana Gandžalová, Andrej Polakovič. Snímka Hamza Makhchoune, archív autora.

¹⁶ Ako príklad stačí úviesť: „háved', votrelci, šváby, príživníci, teroristi...“ Tento spôsob dehumanizácie jazyka môžeme v dejinách vypožorovať pred nástupom genocíd.

No Border Machine

Druhý zo zvolených textov, ktorý bol preložený do slovenčiny a upravený, napísal absolvent talianskej školy Matteo Caniglia. Hlavným námetom inscenácie *No Border Machine* sú hranice a stav resp. fungovanie sveta bez nich. Formálne ide o úplne odlišný prístup k textu ako aj k inscenovaniu. Výsledná inscenácia je však pekným príkladom toho, ako je možné nedramatický text interpretovať v abstraktnej a metaforickej rovine formou divadelného zážitku.¹⁷

Plastická scénografia pozostávala z 36 visiacich káblov, ktoré siahali po zem a v trojfarebnom – semaforovom svietení dotvárali variabilnú výtvarnú štruktúru divadelného priestoru. Na scéne medzi káblami sa ocitli dve postavy – muž a žena. Ich životný priestor dotvára už len televízor, chladnička a mikrovlnka. Zjavne je to pár prežívšich milencov, ktorý si žije vo svojom svete – jednou hlavou v televízore, druhou v oblakoch. No obaja túžia po dovolenke – ako manifeste osobnej slobody a slobody pohybu. Kam však ísť, keď nám hrozí terorizmus na každom kroku? Načo nám bol stroj, ktorý odstraňuje hranice?

Zamilované postavy riešia postapokalyptickú existenčnú dilemu. Cez dialóg, miestami filozofický a neurčitý, divák pomaly preniká do archetypálnej situácie dvoch ľudí zastupujúcich ľudstvo pred zásadným rozhodnutím (alúzia na biblický raj, s využitím jablák na scéne). Takto ohraničený priestor pre nich slúži ako očistec – majú možnosť rozhodnúť sa, ako budú žiť, či ktoré hranice vynájsť a ktoré rešpektovať. Prípadne – ktoré hranice nechať strážiť. Na túto možnosť odkazuje tretia postava v inscenácii – vystrojený snajper, ktorý sa v prvých dvoch tretinách predstavenia pohybuje mimo hrací priestor s káblami. Vystupuje skôr ako neviditeľná stelesnená obava („paranoja“) – sebanaplnujúce proroctvo posledných dvoch ľudí na zemi. A tak sa aj stane, že nadíde zvrät a dievča v jednom momente zastrelí. On vchádza dnu a stáva sa skutočným teroristom na dovolenke.

¹⁷ V inscenácii účinkovali: Dominika Kňažková, Peter Butkovský, Samuel Borsík; scénografia: Katarina Stancic.

Obrázok 3 *No Border Machine*. Zľava: Dominika Kňazková, Peter Butkovský, Samuel Borsík. Snímka Hamza Makhchoune, archív autora.

Inscenácia osciluje medzi niekoľkými divadelnými priestormi a naratívnyimi plánmi, ktoré vznikajú a prebiehajú paralelne i chronologicky. Priestor a jeho viaceré vrstvy sú totiž základným leitmotívom, z ktorého inscenátori vychádzali – čím ho ohraničujeme, aké pravidlá v ňom určujeme a ako si ich dodržiavanie vynucujeme? V súvislosti s priestorom – profánnym a sakrálnym – režisérka cituje Eliadeho už v predslove k inscenácii: „...Každé územie, ktoré bolo obsadené preto, aby bolo osídlené alebo využité ako „životný priestor“, je predovšetkým premenené z „chaosu“ na „kozmos“ – čo znamená, že pomocou rituálu je mu požičaná „forma“, ktorá mu poskytne realitu.“ Čo však robiť s chaosom súčasných západných spoločností, ktoré čelia zmätku jazykov, symbolov a hodnôt?

Tvorcovia sa ďalej pýtajú: „V akom štádiu procesu osídľovania našej planéty sa nachádzame dnes? Vytvorili sme kozmos? Každý ste si dôkladne označovali a usporiadali svoj životný priestor? Alebo nám začínajú byť hranice jednoducho prítiesné? Čo sa stane v momente, keď tieto hranice životného priestoru zmiznú? Dokáže človek „byť, či nebyť“ bez hraníc? To je otázka... Každému Hamletovi nech slúži ako odpoveď táto mikrodrama.“¹⁸

Jedným zo zámerov inscenácie bolo klásť nielen filozofické, ale aj praktické otázky týkajúce sa života a slobody pohybu v dnešnom rozdelenom a globalizovanom svete. Pomáhajú nám geopolitické hranice k tomu, aby sme sa definovali ako ľudia a občania? Čo bariéry jazykové, kultúrne, mentálne? Sme ochotní ich prekračovať a vyjsť z komfortnej zóny? Aké perspektívy

¹⁸ Petra Kovalčíková, bulletin k inscenácii.

nazerania na migráciu predstavuje kybernetický svet, v ktorom vzdialenosti a geofyzikálne hranice už nie sú dôležité?

Zygmunt Bauman sa vo svojej útlej knihe *Cudzinci pred bránami* prorocky vyjadruje aj na tému týchto neviditeľných hraníc. Varuje pred politikou vzájomného oddeľovania a udržiavania vzdialenosti, stavania hradieb namiesto mostov a budovania zvukovo izolovaných „dozvukových komôr“ namiesto horúcich liniek pre neskreslenú komunikáciu.¹⁹ Takýto prístup totiž vedie k prehľbovaniu vzájomnej nedôvery a odcudzeniu, ktoré zažívame nielen vo vzťahu k cudzincom, ale aj k ľuďom s iným svetonázorom.

Bauman vidí ako jedínú cestu z dnešných neprijemností a budúceho trápenia odmietnutie tohto zradného pokušenia odlúčenia a pokračuje: „...namiesto odmietania čeliť realite výziev „jednej planéty, jedného ľudstva“ dnešnej doby, umývania si rúk nad problémami a oplocovanie sa pred neprijemnými rozdielmi, odlišnosťami a dobrovoľne prijatým odcudzením, musíme hľadať príležitosti, ako sa s novo prichádzajúcimi viac a dôvernejšie zbližiť – a výsledkom bude snáď *splynutie* obzorov namiesto ich umelo vyvolaného a neprirodzeného, a napriek tomu úmyselne zhoršovaného *rozštiepenia*.“²⁰

Je jasné, že to nebude ľahká cesta. Bude dlhá a trnitá, no neexistuje žiadna pohodlnejšia alternatíva ani skratka k riešeniu problému. Navyše, iné prognózy hovoria o ďalšej naliehavej príčine presunu veľkého množstva ľudí na planéte – je ňou nastupujúca klimatická zmena, ktorá poženie masy ľudí na územia, ktoré im dokážu zabezpečiť priaznivejšie podmienky na život. Aj o tom sa píše v tzv. tretej generácii ľudských práv, ktoré sa týkajú práv na zdravé životné prostredie. Ako sa však s nimi vysporiadať, keď súčasné migračné politiky niektorých štátov nezvládajú utečencom a ľuďom bez štátnej príslušnosti garantovať ani tú prvú a druhú generáciu ľudských práv?

¹⁹ BAUMAN, Z.: *Cizinci před branami*. Olomouc : Broken Books, 2017, s. 22.

²⁰ Ibid., s. 22.

Obrázok 4 *No Border Machine*. Zľava: Peter Butkovský, Dominika Kňazková. Snímka Hamza Makhchoune, archív autora.

Ticho v mase

Tretí inscenovaný text od dramaturgičky Kataríny Vozárovej s pracovným názvom „Troll“ si prešiel azda najvýraznejším procesom premeny. Námet a koncept, ktoré vznikli v júni 2017 v Miláne počítal s monodráмой – akousi performatívnou inštaláciou jedného herca, ktorá mala byť sondou do vnútorného sveta internetového trolla. Vznikli tak dve mikrodramy – jedna od absolventa réžie Enrica Baraldiho, ktorý zvolil estetizovanú a herecky preexponovanú verziu trolla uväzneného vo vlastnej kletke fake news a hoaxov; druhá od Petry Kovalčíkovej, ktorá ako vhodnejší formát pre inscenáciu zvolila „interaktívny mediálny workshop“.²¹

V ňom sa „lektor“ pokúša účastníkov oboznámiť s fungovaním výroby, spracovávaní a šírení informácií vo virtuálnom svete bez ohľadu na ich pravdivosť alebo zdroj. Cez jednotlivé powerpointové slajdy, youtube videá a na počkanie vyrobené facebookové statusy a novinové titulky nabúrava stereotypy o cudzincoch a zosmiešňuje plody migračnej paniky.²² Celý čas

²¹ *Ticho v mase* malo premiéru v októbri 2017 v Miláne; réžia: Enrico Baraldi, účinkovala: Liliana Benini, scénografia: Rossana Gea Cavallo a Marta Solari. V slovenskej upravenej verzii inscenácie účinkoval v apríli 2018 Filip Hajduk, v súčasnosti rolu prebral Andrej Polakovič.

²² Jedným z fake-ových spravodajských tituliek, ktorý sa objavil ako screenshot „BREAKING NEWS“ bol: „Migrácia je prirodzená: odkedy človek zliezol v Afrike zo stromu, usadil sa na Slovensku.“

lavíruje na hrane medzi autenticitou a teatrálnosťou. Ukazuje, ako sa informačné fabrikáty umiestňujú na trhu a ponúka horké zamyslenie nad cenou zdieľania príspevkov na facebooku. V závere sa nechá vyrušiť telefonátom a na pokyn od svojho nadriadeného z miestnosti odchádza vybavovať ďalšiu „mediálnu bombu“.

Tento typ predstavenia sa ukázal ako veľmi efektívny vzhľadom na skupinovú dynamiku a prítomnosť divákov, od ktorých sa očakáva aktívna účasť vo virtuálnom priestore cez vlastné smartfóny. Predstavenie otvára mnohé otázky o povahe tzv. informačnej vojny, ktorej sme súčasťou nezávisle od témy. Diváka privádza k prijatiu zodpovednosti za kritickú reflexiu mediálnych obsahov, počnúc vyjadreniami politikov a končiac vyjadreniami spoluobčanov o tom, čo sa vo svete „skutočne“ deje.

V kontexte šírenia falošných správ, hoaxov a propagandy je táto úloha nesmierne náročná. Vyžaduje čas, rozvahu a najmä – schopnosť manévrovať medzi (ne)dostatkom správnych informácií (faktov) a potenciálnou manipuláciou zo strany ich šíriteľov. Inscenácia odкрýva mechanizmus „mäkkej moci“, ktorá ovláda ľudské mysle a ilustruje obraz sveta, v ktorom nič nie je isté. Apeluje na individuálnu zodpovednosť pri vyhodnocovaní súvislostí a snahe o porozumenie komplexnosti sveta. Je na nás, či zostaneme „ticho v mase“ my – adresáti, alebo budeme stále častejšie obeťami relatívne bezpečného internetového trollingu, ktorý „ticho v mase“ funguje.

Obrázok 5 *Ticho v mase*. Filip Hajduk. Snímka Eva Rácová.

Záver – Prínosy

Projekt *Terre Promesse* ponúkol príležitosť minimálne stovke priamych účastníkov na realizácii jednotlivých aktivít (umelcov, študentov, učiteľov, manažérov, producentov, technikov a i.) Jeho hlavným cieľom bolo zvýšiť medzinárodnú mobilitu umelcov, vytvoriť nové inscenácie a podporiť ich prezentáciu v partnerských krajinách. Ďalším dôležitým cieľom bolo poskytnúť mladým adeptom divadelných odborov nástroje, ako sa vysporiadať s realitou migrácie a procesom rozvoja miest cez umelecké prostriedky.

Iným dôležitým umeleckým a vzdelávacím prínosom projektu bolo poskytnúť účastníkom – študentom cenné skúsenosti v oblasti spolupráce s profesionálnymi umelcami a pedagógmi réžie, dramaturgie a scénografie. Taktiež – v slovenskom kontexte mala realizácia projektu za cieľ zvýšiť informovanosť verejnosti o rôznych aspektoch migrácie, konfrontovať formy zobrazovania ľudí z iných krajín v médiách a prispieť k šíreniu tolerance a otvorenosti medzi ľuďmi.

Projektové aktivity poskytli platformu na medzilidské stretnutia a rozvoj ďalšej spolupráce. Tvorcovia v rámci projektu využili divadelný jazyk, aby reflektovali témy, ktoré súvisia nielen s rozvojom spoločnej budúcnosti resp. identity cez poznávanie toho druhého, ale tiež s novými pohľadmi na iné kultúry, médiá a informačné technológie na pozadí fenoménu migrácie.

Iný osobitý prínos projektu vyjadrila dramaturgička Katarína Vozárová nasledovne: „Ako autorka krátkeho dramatického textu som si vybrala tému, ktorá priamo s migráciou nesúvisí, ale má veľký dopad na celý svet, a teda aj na migračnú krízu. Je to sila médií. Prekvapilo ma, ako sa k téme postavili ďalší autori – účastníci projektu z celej Európy. Každý tím mal rovnaké zadanie, ale vytvorili si vlastný koncept a špecifikovali tému svojej mikrodrámy. Bolo zaujímavé sledovať finálnu podobu mikrodrám. Líšili sa v nich príbehy, podtémy i pohľady. Vždy ich však spájala jedna jediná myšlienka. Boli to príbehy ľudí, ktorí sa snažia spolunažívať v dnešnej spoločnosti.“

Ďalšia z účastníčok projektu, dramaturgička Veronika Burgerová, zdôrazňuje význam takýchto spoluprác: „Projekt ponúkol mladým umelcom priestor na tvorbu v medzinárodnom tíme. Pre mňa to bola prvá skúsenosť tvoriť mimo Slovenska, aj keď toto nebol najdôležitejší aspekt. Danou témou bola aktuálna migračná kríza, ktorá sa týka viac-menej celej Európy, avšak Slovenska len okrajovo. Práve preto bolo veľmi cenné získať informácie a najmä skúsenosti s ľuďmi, ktorých sa týka migrácia osobne. Pri snahe o vytvorenie diela, ktoré hovorí o tejto téme, sme boli nútení hlbšie skúmať a uvažovať. Vcítiť sa. A sprostredkovať svoje poznanie divákovi. Najsilnejším momentom bolo účinkovanie migrantov v predstaveniach. Vidieť ich, ako zvládajú v predstavení opakovane prežívať traumatické situácie, aby ich ukázali divákovi. Téma migrácie sa týmto projektom pre mňa zmenila z neosobnej na osobnú. Už to nie je niečo, čo sa deje ďaleko odo mňa, ale niečo, čo sa ma týka.“²³

Záhada ako partner medzinárodného projektu uviedla tri nové dramatické texty a inscenácie v spolupráci so študentmi a študentkami Fakulty dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici, hosťujúcimi profesionálnymi hercami a režisérkou Petrou Kovalčíkovou, ktorá na margo svojej účasti v projekte uviedla: „Veľkým prínosom bola tvorba divadelných projektov v medzinárodných tímoch. Multikultúrny dialóg, ktorý v rámci spolupráce vznikol,

²³ ZVADA, M.: *Pozvánka do CNK Záhada: Odkedy človek zliezol zo stromu, migrácii sa nevyhol*. [online]. Bbonline portál. Dostupné na internete: <https://bbonline.sk/pozvanka-do-cnk-zahada-odkedy-clovek-zliezol-zo-stromu-migracii-sa-nevyhol/> [cit. 2018-09-30]

priniesol pätnásť mikrodrám a pätnásť rôznych pohľadov na migračnú krízu. Participáciou na projekte sa môj pohľad rozšíril o ďalšie témy, ktoré so sebou migrácia prináša. Bolo zaujímavé diskutovať o vplyve migrácie na iné krajiny a konzultovať riešenia, ktoré v tejto súvislosti krajiny vyvíjajú.“ Takto sa vďaka projektu podarilo poskytnúť mladým ľuďom študujúcim umelecké odbory cenné skúsenosti a kontakty do ďalšej práce.

Realita migrácie však projektom ani zďaleka nekončí. Dodnes sledujeme správy o pokusoch ľudí dostať sa cez Stredozemné more do zasľúbenej zeme – niektorej z Európskych krajín, z ktorých niektoré sú len tranzitné, iné vytúženou destináciou s vyhliadkami na lepší život. Popri týchto správach sa navyše dozvedáme, že masovú migráciu sprevádza rozmach xenofóbie, rasizmu a šovinistického typu nacionalizmu. Utečenci predstavujú v systéme moderného národného štátu *a priori* bezpečnostnú hrozbu, ekonomickú záťaž a „posla zlých správ“ (Bauman). K tomu všetkému sa pridružuje debata o vlne náboženského fanatizmu, paušálne interpretovaná ako nastupujúca „islamizácia“ Európy. K bielemu heterosexuálnemu kresťanovi, ktorý tu bol takpovediac od počiatku, sa po skrývanom antisemitizme a homofóbii akoby „historicky nevyhnutne“ pridáva neskrývaný islamofób. Krátke epizódy ostrakizácie a marginalizovania istých ľudských spoločností na základe etnika, národnosti či vierovyznania sa vynárajú a strácajú podľa toho, koho politickej agende slúžia.

Najväčším paradoxom v kontexte postoja Slovenska ku migračnej kríze sú však čísla: počet udelených azylov sa ročne pohybuje okolo desiatky. Navyše, ako vysvetľuje Jana Jankovičová z utečeneckého tábora v Humennom, „Slovensko je ešte stále tranzitnou krajinou a migranti nemajú záujem tu zostať. Väčšinou ide o ľudí, ktorí sú ekonomickými migrantmi. Máme tiež prísnu azylovú politiku.“²⁴ Odkiaľ sa teda vzala migračná panika?

Pravdepodobne bola spôsobená aj tým, že na Slovensku sa celospoločenská diskusia o integrácii a prijímaní cudzincov (či inakosti vo všeobecnosti) ešte ani nezačala. Zdá sa, že viac než čokoľvek iné v dialógu o migrácii zlyháva snaha o pochopenie človeka z inej kultúry či s iným vierovyznaním. Väčšina debaty sa sústreďuje na vykreľovanie hrozieb a odmietanie všetkého cudzieho. Najlepším riešením je, keď človek v núdzi zmizne z dohľadu.

Sociológ Zygmunt Bauman poukazuje na príčinu takýchto postojov, keď hovorí: „Ľudstvo je v kríze – a z tej sa nedostane inak než prostredníctvom ľudskej solidarity. Prvou prekážkou na ceste k východu zo vzájomného odcudzenia je odmietanie dialógu: ticho zrodené z neochoty komunikovať, z odmeranosti, nedostatku pozornosti, nevšímavosti a celkovej ľahostajnosti. Namiesto toho, aby sme na dialektiku kreslenia hraníc nahliadali ako na dyádu lásky a nenávisť, mali by sme ju vnímať v kontexte triády lásky, nenávisť a ľahostajnosti čiže zanedbávania.“²⁵

Takéto konštatovanie je zároveň výstrahou pred nevedomím prekračovaním hraníc medzi pomáhaním a zneužívaním – nie v zmysle odopierania príležitostí k nezávislosti a sebadôvere, ale v zmysle „priživovania sa“ na téme, ktorá so sebou prináša smrť v dôsledku porušovania ľudských práv a medzinárodných dohôd. Kto sa v tejto téme angažuje, mal by vedieť, kde sú jeho hranice medzi dobrovoľným zdieľaním, komunitnou prácou, umením a vlastným životom.

I keď dynamika masového presunu ľudí na planéte necháva dostatok priestoru na filozofovanie a nekonanie, silný odkaz šéfa OSN Antónia Guterresa z Valného zhromaždenia zo

²⁴ SIVÝ, R.: *Utečenecký tábor je prázdny: skutočnú krízu sme tu mali, nik si ju nevšimol*. [online]. Aktuality.sk. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/523058/utecenecky-tabor-je-prazdny-skutocnu-krizu-sme-tu-mali-nik-si-ju-nevsimol/> [cit. 2018-10-01]

²⁵ BAUMAN, Z.: *Cizinci před branami*. Olomouc : Broken Books, 2017, s. 22.

septembra 2018 je pomerne jasný. Najaktuálnejšie citáty z tohto prejavu, „ktorý je dôkladným zhrnutím hrozieb, ktorým čelíme, a nádejí, ku ktorým sa môžeme upínať“,“²⁶ vo svojom blogu zhrnul Martin M. Šimečka. Ich výber na záver tejto štúdie uvádzame.

„Náš svet trpí chorobou nedostatku dôvery.

Migranti a utečenci čelia diskriminácii a demagógii.

Tí, ktorí zatvárajú hranice, aby regulovali migráciu, len posilňujú prevládzačov.

Čoraz viac ľudí prijíma informácie zo sociálnych médií, ktoré len potvrdzujú ich názory, posilňujú tribalizmus a uisťujú ich, že oni majú pravdu, kým druhá strana sa mylí.

Zákerné aktivity v digitálnom priestore – ako dezinformačné kampane – polarizujú spoločnosti a rozkladajú dôveru.

Nalieham na vás, aby ste využili OSN ako platformu, ktorá by venovala globálnu pozornosť digitálnej budúcnosti v záujme bezpečia a prospechu.”

Literatúra a zdroje

AGAMBEN, G.: *Homo sacer. Suverénna moc a pouhý život*. Praha : Oikoymenh, 2011. 190 s. ISBN 978-80-7298-189-2.

ARENDT, H.: *The Human Condition*. Chicago : The University of Chicago Press, 1998. 97 s. ISBN 0-226-02958-5.

BAUMAN, Z.: *Cizinci před branami*. Olomouc : Broken Books, 2017. 100 s. ISBN 978-80-906307-2-7.

BAUMAN, Z.: *Globalizácia*. Bratislava : Kalligram, 2000. 124 s. ISBN 80-7149-335-X.

SIVÝ, R.: *Utečenecký tábor je prázdny: skutočnú krízu sme tu mali, nik si ju nevšimol*. [online]. Aktuality.sk. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/523058/utecenecky-tabor-je-prazdny-skutocnu-krizu-sme-tu-mali-nik-si-ju-nevšimol/> [cit. 2018-10-01]

ŠIMEČKA, M. M.: *Odkaz MMŠ: o stave ľudstva a planéty – výnimočne silný prejav šéfa OSN Antónia Guterresa*. [online]. Denník N. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/1247881/odkaz-mm-s-o-stave-ludstva-a-planety-vnimocne-silny-prejav-sefa-osn-antonia-guterresa/> [cit. 2018-10-01]

VARELA-MANOGRASSO, A.: *Bloodless Death: Thinking the Refugee Crisis With Hannah Arendt*. [online]. The Hannah Arendt Center. Dostupné na internete: <https://medium.com/quote-of-the-week/bloodless-death-thinking-the-refugee-crisis-with-hannah-arendt-c89aca3efd87> [cit. 2018-09-30]

ZVADA, M.: *Pozvánka do CNK Záhrada: Odkedy človek zliezol zo stromu, migrácii sa nevyhol*. [online]. Bbonline portál. Dostupné na internete: <https://bbonline.sk/pozvanka-do-cnk-zahrada-odkedy-clovek-zliezol-zo-stromu-migracii-sa-nevyhol/> [cit. 2018-09-30]

WEB 1 Dostupné na internete: <http://www.fondazionemilano.eu/metropolis/about/bussola-rotte/>

WEB 2 Dostupné na internete: www.unitedagainstracism.org

WEB 3 Dostupné na internete: www.embargofestival.sk

²⁶ ŠIMEČKA, M. M.: *Odkaz MMŠ: o stave ľudstva a planéty – výnimočne silný prejav šéfa OSN Antónia Guterresa*. [online]. Denník N. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/1247881/odkaz-mm-s-o-stave-ludstva-a-planety-vnimocne-silny-prejav-sefa-osn-antonia-guterresa/> [cit. 2018-10-01]

Project “Promised Land” - Creative theatrical reflection on the phenomenon of migration in European context

The study has focused on dramaturgical and publicistic reflection of the phenomenon of migration in relation to an international artistic project Terre Promesse – METROPOLIS supported within the Creative Europe programme of the European Union and Slovak Arts Council (2017-2018). The project was conceived in cooperation with partners (art universities and theatres) from Italy, Czech, Romania, Germany and Spain. The main topic of the project is migration and its impact on urbanistic, social and political changes in Europe.

The study has outlined broader intercultural and educational links and impact of this kind of projects on participants and audience. Concepts and content of three original plays created within the project as well as diverse approaches of international creative teams to playwriting and theatre have been presented. The study offers implicit reflection on the phenomenon of migration from anthropological, historical and human rights perspective.

Mgr. Milan Zvada, MA

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Horná 95

974 01 Banská Bystrica

milan.zvada@gmail.com